

List of sources used

1. Yerkes R. M. (Ed.). Psychological Examining in the U.S. Army // Memoirs of the National Academy of Sciences (Vol. 15). Washington DC: U.S. Government Printing Office, 1921.
2. Rivers, W. H. R. (1923). Conflict and Dream. Kegan Paul, Trench, Trubner & Co. London, 1923. 72 p.
3. Freud S. Beyond the Pleasure Principle. International Psychoanalytical Press. London and Vienna, 1922. 34 p.
4. Shephard B. A War of Nerves: Soldiers and Psychiatrists in the Twentieth Century. Harvard University Press, 2001. 234 p.
5. Hunt N., & Robbins I. World War I and the Origins of Psychological Trauma // Psychiatry. 64(2). 2001. P. 170–181.
6. Jones E., & Wessely S. Shell Shock to PTSD: Military Psychiatry from 1900 to the Gulf War. Psychology Press. London, 2005. 56 p.

Тетяна ЛЕБІДЬ

*здобувачка кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності
Західноукраїнського національного університету*

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВПЛИВУ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ТА ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ АРМІЇ НА ЗБЕРЕЖЕННЯ МУЗЕЙНИХ ПАМ'ЯТОК УКРАЇНИ

Тема збереження культурної спадщини в умовах війни є надзвичайно актуальною для України як під час Першої світової війни, так і в умовах повномасштабного вторгнення російської Федерації. Обидві війни стали випробуванням для музейних інституцій, що опинилися під загрозою знищення, грабунків або втрати культурних артефактів. Важливо також зазначити відмінності в контексті міжнародних механізмів охорони культурних цінностей, які були відсутні під час Першої світової війни та стали важливою частиною сучасної практики захисту музейних пам'яток.

Під час Першої світової війни Україна, будучи частиною різних імперій, зіткнулася з хаосом та руйнуваннями, які вплинули на культурні об'єкти та музейні колекції. Через відсутність єдиного державного органу, який би координував зусилля щодо їх збереження, чимало артефактів були втрачені або переміщені. Військові дії, окупація і безконтрольне переміщення матеріальних цінностей поставили під загрозу значну частину національного надбання.

У випадку повномасштабного вторгнення російської федерації, ситуація виявилася дещо іншою, хоча загрози для музейних пам'яток залишилися високими. З одного боку, Україна вже мала досвід збереження культурних цінностей з 2014 р., що дозволило частково підготуватися до нових викликів. З іншого боку, сучасні технології, а також міжнародна підтримка і правові механізми надали більше можливостей для захисту культурної спадщини.

Порівняльний аналіз також дозволяє визначити, як змінювалася стратегія збереження музейних артефактів під час обох конфліктів. У Першій світовій війні музеї часто не мали структурованого плану дій у надзвичайних ситуаціях, оскільки сучасні концепції охорони культурної спадщини ще не були розроблені. Після завершення війни міжнародні інституції, як-от: Ліга Націй, почали приділяти більше уваги питанням захисту культурних цінностей під час збройних конфліктів.

Повномасштабне вторгнення росії у 2022 р. відбулося на тлі вже наявної системи міжнародного законодавства, скерованої на охорону культурної спадщини в умовах війни, включно з Гаазькою конвенцією 1954 р. про захист культурних цінностей під час збройних конфліктів [1].

Це дозволило українським музеям розробляти плани евакуації колекцій, а також активніше співпрацювати з міжнародними організаціями. Водночас, війна супроводжується масованими обстрілами, окупацією територій і навмисним

руйнуванням об'єктів культурної спадщини, що створює безпрецедентні виклики для збереження національного культурного надбання. У сучасному контексті, в умовах повномасштабного вторгнення росії, Україна більше підготовлена до захисту своєї культурної спадщини, завдяки існуючим національним та міжнародним механізмам охорони. Створення спеціальних програм, зокрема у сфері цифровізації музейних колекцій, дозволяє зменшити ризики втрати артефактів через фізичне знищення. Евакуація музейних цінностей із зон бойових дій, міжнародні кампанії зі збору коштів для захисту культурних пам'яток, а також активна участь волонтерських та громадських організацій стали важливими чинниками у боротьбі за збереження культурної спадщини.

Особливої уваги потребує порівняння методів пропаганди та навмисного знищення культурних об'єктів під час обох конфліктів. У Першій світовій війні знищення культурних цінностей відбувалося здебільшого як результат побічної шкоди, тоді як у сучасній російсько-українській війні відбувається навмисне руйнування української культурної спадщини, що є частиною інформаційної війни та політики «культурного геноциду». Музеї, бібліотеки та інші культурні об'єкти стають мішенями не лише через стратегічне розташування, а й через їхній символізм для української ідентичності.

Під час Першої світової війни глобальні структури захисту культурної спадщини ще не існували в тому вигляді, як це є сьогодні. Зіткнувшись із масовими руйнуваннями, міжнародна спільнота поступово усвідомила необхідність створення інституцій, які б сприяли збереженню культурних цінностей у часи конфліктів. Окрім того, важливо зазначити розвиток технологій, які допомагають у збереженні культурних об'єктів в умовах збройних конфліктів. Якщо під час Першої світової війни основні методи захисту були обмежені фізичним переміщенням об'єктів або приховуванням їх від ворога, то сьогодні активно використовуються цифрові технології, такі як 3D-сканування, цифровізація архівів та віртуальні музеї. Це дозволило забезпечити цифрове збереження колекцій навіть у випадку фізичних втрат.

Важливим аспектом дослідження є також аналіз впливу воєн на національну ідентичність через культурні втрати. Музеї є не лише місцями збереження історичних артефактів, але й важливими символами національної ідентичності та культурної пам'яті. Руйнування культурних об'єктів під час обох воєн мало далекосяжні наслідки для сприйняття національної спадщини та самовизначення. Зокрема, під час російсько-української війни руйнування українських культурних пам'яток супроводжується інформаційною війною, де такі втрати часто використовуються для маніпуляцій, формування негативного образу противника та підризу національного духу. Вивчення цих аспектів дозволить краще зрозуміти сучасні виклики, з якими стикаються музеї в умовах збройних конфліктів, а також вказати на перспективні шляхи для вдосконалення практик охорони культурної спадщини.

Порівняльна характеристика впливу Першої світової війни та повномасштабного вторгнення російської федерації на збереження музейних пам'яток в Україні розкриє важливі уроки для майбутнього збереження культурної спадщини в умовах бойових дій. Завдяки аналізу минулого та сьогодення, можна розробити ефективніші стратегії захисту, підвищити рівень підготовки до потенційних загроз і забезпечити довготривалу охорону національного культурного надбання в умовах війни.

У результаті проведеного порівняльного аналізу впливу Першої світової війни та повномасштабного вторгнення російської федерації на збереження музейних пам'яток в Україні можна зробити декілька ключових висновків. По-перше, масштаби загроз для культурної спадщини в обох війнах є значними, проте сучасні виклики вимагають більш скоординованих та комплексних підходів до збереження культурних об'єктів. Якщо під час Першої світової війни українська

культурна спадщина опинилася в умовах хаосу без належної системи захисту, то сьогодні Україна має більше інструментів для протистояння загрозам, хоча і вони часто виявляються недостатніми в умовах інтенсивних бойових дій. По-друге, на відміну від Першої світової війни, сучасний міжнародний правовий та інституційний контекст забезпечує більший рівень підтримки з боку світової спільноти. Це дозволяє більш ефективно документувати втрати та вживати заходів для відновлення культурної спадщини після завершення конфлікту.

По-третє, сучасні технології відіграють ключову роль у збереженні музейних колекцій. Цифровізація, 3D-сканування та створення віртуальних архівів дозволяють зберегти інформацію про культурні цінності навіть у разі їх фізичної втрати, що значно відрізняється від ситуації під час Першої світової війни, коли артефакти безповоротно зникали. По-четверте, в сучасних умовах навмисне знищення культурних пам'яток є частиною гібридної війни, яка має на меті не лише фізичне знищення, але й підірвати національну ідентичність та культурну пам'ять. Втрати культурних об'єктів сьогодні мають глибші політичні та соціальні наслідки, оскільки вони символізують боротьбу за збереження національної ідентичності та суверенітету.

Загалом, для України важливими є подальший розвиток стратегій евакуації та збереження культурних цінностей, активізація міжнародної співпраці та підвищення рівня готовності музейних установ до надзвичайних ситуацій. Це дозволить ефективніше протистояти загрозам у майбутньому та зберегти культурне надбання для наступних поколінь. Порівняльний аналіз свідчить про те, що, попри серйозні втрати музейних експонатів у війнах, сучасні технології та міжнародна підтримка надають нові можливості для збереження культурної спадщини. Однак для успішної охорони музейних пам'яток необхідні подальші зусилля як на рівні держави, так і міжнародної спільноти.

Список використаних джерел

1. Гаазька конвенція. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLO=RTERMS=0&S21STR=Gaazka_konvencija

Володимир ОКАРИНСЬКИЙ

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

АЛЬТЕРНАТИВНІ ЖИТТЄВІ СТИЛІ В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНСЬКИХ МІСТ ГАЛИЧИНИ ЧАСІВ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Мемуаристика і художня проза, базована на мемуарах, дозволяють переосмислити досвіди зламних – особливо трагічних – часів. Коли самі учасники подій, часто «по гарячих слідах», відрефлексовують пережите, насамперед своє. Такі тексти зберігають і свій джерельний потенціал не лише для осягнення історичного досвіду, а й для заповнення історичних прогалів, на котрі мало – або й зовсім не – звертали увагу науковці (зокрема історики). Малодослідженою добою української історії залишається Перша світова, або Велика, війна. Очевидно вона була затьмарена романтичним і трагічним досвідом Української революції 1917–1921. А позатим Українська революція також «виросла» з цієї світової катастрофи. В українській художній літературі цей дисбаланс також помітний. Найвідомішими (назагал не надто) залишаються твори про Велику війну Осипа Турянського і Гео Шкурупія, а також (меншою мірою) – Олекси Слісаренка, Сергія Пилипенка, Михайла Яцкова, Наталі Кобринської та авторів із середовища УСС (Р. Купчинський, Мирослав Ірчан, О. Назарук та ін.). Якщо відкинути фронтіві твори і твори, написані не